

უკანონო მფლობელობიდან საზიარო საგნის/მისი ნაწილის გამოთხოვა, უკანონო ნაგებობის დემონტაჟი და სხვა) აღძვრა, რომლის მტკიცების საგანს და არა სასარჩელო მოთხოვნას შეიძლება წარმოადგენდეს ცალკეულ დოკუმენტთა ნამდვილობა. განსახილველ შემთხვევაში ამხანაგობის წევრთა დარღვეული უფლების აღდგენის საუკეთესო საშუალება არ არის აღიარებითი სარჩელი, ამასთან, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 248-ე მუხლის იმპერატიული შეზღუდვიდან გამომდინარე, სასამართლო ვერ გაცდებოდა სასარჩელო მოთხოვნას და ვერ მიაკუთვნებდა მხარეს იმას, რაც არ უთხოვია, ან იმაზე მეტს, ვიდრე ის მოითხოვდა. ამ გარემოებათა გათვალისწინებით, დგინდება, რომ განსახილველ შემთხვევაში აღიარებითი სარჩელი დაუშვებელია.

მოხმობილი გარემოებების გათვალისწინებით, საკასაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187 II მუხლით, რომლის თანახმადაც, თუ სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის საფუძველი გამოვლინდება ამ სარჩელის წარმოებაში მიღების შემდეგ, მაშინ იმის მიხედვით, თუ როგორია ეს საფუძველი, სასამართლო შეწყვეტს საქმის წარმოებას ან სარჩელს განუხილველად დატოვებს (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე და 275-ე მუხლები). საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 275-ე მუხლი ჩამოთვლის სარჩელის განუხილველად დატოვების საფუძველებს, თუმცა ეს ჩამონათვალი არაა ამომწურავი, რის გამოც დასაშვებია საპროცესო ანალოგიის პრინციპის გამოყენება. აღიარებითი სარჩელი არ აკმაყოფილებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 178-ე მუხლის მოთხოვნებს, ამიტომ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186 I თ) ქვეპუნქტის თანახმად (რომელიც საპროცესო ანალოგიის მოშველიებით უნდა იყოს გამოყენებული), იგი განუხილველად უნდა იქნეს დატოვებული.

ნინო ქავშიბაია

„ზიანის ანაზღაურება“ იძულებით დადებული გარიგების უკუქცევისთვის

1. თუკი იძულებით დადებული გარიგების უკუქცევისას ვალდებული პირია სახელმწიფო, სათანადო მოპასუხეა ის უწყება, რომელიც იყო იძულებით დადებული გარიგების მხარე. საკითხის გადაწყვეტას არ ცვლის ის, რომ ზიანსთა სამინისტროა უფლებამოსილი სახელმწიფოს საფინანსო-საბიუჯეტო საკითხებში.
2. გარიგების დადების მიზნით პირის იძულება ქმნის როგორც სკ-ის 85-86, ისე 54-ე მუხლის შემადგენლობას, რადგან იძულების განხორციელებით ირღვევა საჯარო წესრიგი.
3. იძულებით დადებული გარიგების უკუქცევისას უნდა მიეთითოს სკ-ის 976-ე, 978-ე და 979-ე მუხლებზე.

სკ-ის 54,85-86, 976, 978, 979-ე, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 85-ე მუხლი

უმენაესი სასამართლოს 2016 წლის 25 მაისის განჩინება-№2 ას-225-215-2016

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელემ სარჩელი აღძრა ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობისა და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსა და საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს წინააღმდეგ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებით სარჩელი დაკმაყოფილდა, ბათილად ჩაითვალია ჩუქების ხელშეკრულება კახეთის სამხარეო სამმართველოსა და მოსარჩელეს შორის და მოპასუხეს დაეკისრა ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება. გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა მოპასუხემ. სააპელაციო საჩივარი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა - საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს დაეკისრა ზიანის ანაზღაურება მოსარჩელის სასარგებლოდ, ხოლო საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, მხარის მითითების საფუძველზე, არასათანადო მოპასუხედ იყო მიჩნეული (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 85-ე მუხლი). მოსარჩელის პოზიციის მიხედვით, ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობის ნაწილში მოპასუხეა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, ხოლო ზიანის ანაზღაურების ნაწილში - საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, უფლებამოსილი სახელმწიფოს საფინანსო-საბიუჯეტო საკითხებში, წინააღმდეგ შემთხვევაში, გადაწყვეტილება დარჩება აღუსრულებელი და საჭირო გახდება ახალი სასარჩელო წარმოება. სადავო საკითხი, თუ რომელი სამინისტროთი უნდა ყოფილიყო სახელმწიფო წარმოდგენილი, გადაწყდა სკ-ის 54-ე და 976-ე მუხლების სამართლებრივი შინაარსის გათვალისწინებით, სააპელაციო პალატამ დადგინდად მიიჩნია, რომ განსახილველ შემთხვევაში არ დგინდებოდა ზიანსთა სამინისტროს წარმომადგენლების მონაწილეობა სადავო გარიგების დადებისას, ზიანსთა სამინისტროს გამდიდრების ფაქტი და, გარდა ამისა, სააპელაციო სასამართლოს მითითებით, მის ფუნქციებში არ შედის საქართველოს საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებების აღსრულების ფინანსური საკითხების გადაწყვეტა.

სააპელაციო სასამართლომ არ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს დასკვნა იმის თაობაზე, რომ მოცემული დავის ფარგლებში სახელმწიფო ვერ ისარგებლებს ხანდაზმულობის ინსტიტუტზე მითითების სამოქალაქო სამართლებრივი უფლებით. აღნიშნული ეწინააღმდეგება სკ-ის 24 IV მუხლს - სახელმწიფოს სამოქალაქო სამართლის განსაკუთრებულ სუბიექტად აღიარება ეწინააღმდეგება სამოქალაქო სამართლის სუბიექტთა თანასწორობის პრინციპს და საფრთხეს უქმნის სამოქალაქო ბრუნვის სტაბილურობას. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ორივე მხარემ გაასაჩივრა სააკასაციო წესით. მოსარჩელე სადავოდ ხდიდა ზიანის ანაზღაურების ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთვის დაკისრებას, რადგან, მისი განმარტებით, საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო წარმოადგენს სახელმწიფოს ფულადი ვალდებულებების შესრულების საკითხთან დაკავშირებით. მოპასუხემ მიუთითა, რომ სააპელაციო სასამართლომ მოპასუხის სათანადოობის საკითხი მოსარჩელის თანხმობის გარეშე განიხილა, რაც შეკიდობითის პრინციპის დარღვევად უნდა ჩაითვალოს, ამასთან, მოთხოვნა ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით ხანდაზმული იყო.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

უმენაესმა სასამართლომ საკასაციო საჩივარი დაუშვებლად მიიჩნია. მოპასუხის სათანადოობის საკითხის გადასაწყვეტად საკასაციო პალატამ ყურადღებას მიაქცია დადგენილ გარემოებას იმასთან დაკავშირებით, რომ საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო სასარჩელო მოთხოვნის

(გარიგების ბათილობა) მიზნებისათვის არ წარმოადგენდა გარიგების მხარეს და არც პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენის შეუძლებლობის გამო, მეორადი მოთხოვნის ნაწილში - ზიანის ანაზღაურების მიზნებისათვის მიიჩნეოდა ანაზღაურებაზე ვალდებულ პირად (სკ-ის 976 მუხლი). აქედან გამომდინარე, საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ სარჩელის ორივე მოთხოვნის მიმართ სათანადო მოპასუხეა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო. საკასაციო პალატის განმარტებით, ჩუქების ხელშეკრულების დადების მიზნით მოსარჩელის იძულება, ამავდროულად, მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებაა, რადგანაც ამ დროს ირდევია საჯარო წესრიგი (სკ-ის 54-ე მუხლი). მართალია, მიუხედავად იმისა, რომ განხორციელებულია სკ-ის 54-ე და 85-86 მუხლებით გათვალისწინებული ორივე შემადგენლობა, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში, საკასაციო პალატის მოსაზრებით, გამოყენებული უნდა იყოს სკ-ის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული სამართლებრივი დანაწესი.

საკასაციო პალატის განმარტებით, შეცილების განხორციელების მომენტიდან, მოსარჩელის მიერ ნების გამოვლენა ითვლება ბათილად, რაც გულისხმობს იმ სამართლებრივი შედეგის გაუქმებას, რაც ამ გარიგებას მოჰყვა. განსახილველი სარჩელის დამაყოფილების მიზნებისათვის გამოსაყენებელია სკ-ის 978 და 979 II მუხლები.

საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ გარიგების ბათილობის ხანდაზმულობაზე მოპასუხის მსჯელობა არ წარმოადგენს სამართლებრივად დასაბუთებულ პრეტენზიას, გამომდინარე იქიდან, რომ შეცილებისა და ხანდაზმულობის ვადები განსხვავებულ სამართლებრივი ცნებებია. უზანაესმა სასამართლომ დადგენილად მიიჩნია, რომ ჩუქების ხელშეკრულების ბათილად ცნობის სამართლებრივ საფუძველია სკ-ის 54-ე, 976 და 979-ე მუხლები. საკასაციო პალატა განმარტა, რომ უცილოდ ბათილი გარიგების მიმართ გამოყენებული უნდა იყოს ხანდაზმულობის საერთო - ათწლიანი ვადა. შესაბამისად, ხანდაზმულობაზე მოპასუხის ზემოთმითითებული პრეტენზიას სამართლებრივად საფუძველი არ გააჩნია.

III. კომენტარი

განსახილველი განჩინება არათანმიმდევრულადაა დასაბუთებული რიგ საკითხებთან მიმართებაში. ერთი მხრივ, სასამართლო განიხილავს შეცილების თანმდევ სამართლებრივ შედეგებს და მიუთითებს სკ-ის 85-86 მუხლებზე, თუმცა აგრეთვე იმავე გარიგებას მოიხსენიებს უცილოდ ბათილად სკ-ის 54-ე მუხლის მოშველიებით. ამასთან, შეცდომაა იძულებით დადებული გარიგების ავტომატურად მართლსაწინააღმდეგო ან/და ამორალურ გარიგებად მიჩნევა, რადგან იძულების შემადგენლობა, ცალკე აღებული, არ აქცევს ნების გამოვლენას კანონის დანაწესების/აკრძალვების, საჯარო წესრიგისა და ზნეობის ნორმების საწინააღმდეგოდ.

როგორც სააპელაციო, ისე უზენაესი სასამართლო მსჯელობს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებაზე, თუმცა გაუგებარია, რატომ გახდა საჭირო ამ ტერმინის გამოყენება კონდიქციური მოთხოვნის მიზნებისთვის, როდესაც უსაფუძვლო გამდიდრების აღმოფხვრის მთავარი მიზანი არა დაზარალებულის ქონებრივი დანაკლისის სრულად ანაზღაურება (რაც დელიქტურ ვალდებულებებს ახასიათებს), არამედ წანაცვლებული სიკეთის უფლებამოსილი პირისთვის დაბრუნებაა. სასამართლო სწორად უთითებს უსაფუძვლო გამდიდრების ნორმებზე, თუმცა ტერმინოლოგია, რომე-

ლსაც ის იყენებს, არამართებულია კონდიქციურ მოთხოვნებთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა კონდიქციური ვალდებულების მოვალე ვერ აბრუნებს შეძენილს იმ სახით, როგორითაც მიიღო, არასწორია ზიანის ანაზღაურების ცნების გამოყენება, რადგან შეძენილის დაბრუნების ვალდებულებას ენაცვლება გადაცემული საგნის ღირებულების ანაზღაურების ვალდებულება, რაც ზიანის ანაზღაურების იდენტური არაა.

არასწორია უზენაესი სასამართლოს მიერ მოთხოვნის საფუძველად ერთდროულად სკ-ის 976 და 978-ე მუხლების მითითება. შესრულების კონდიქციის ზოგადი შემადგენლობა და იძულებით გადაცემულის უკუქცევის წესი (condictio ex iniusta causa, რომაული სამართლის მიხედვით) მოთხოვნის დამფუძნებელი დამოუკიდებელი საფუძვლებია და სასამართლოს, სულ მცირე, უნდა დაესაბუთებინა, რატომ გახდა საჭირო ორივე მათგანის გამოყენება. შეცილების შედეგად ბათილი გარიგების შესრულების უკუქცევის საფუძვლად სკ-ის 976 I ა) მუხლი უნდა მიეთითოს, რადგან სკ-ის 978-ე მუხლი კანონმდებლობის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს, რომლის ამოვსება გამართული სამართალშეფარდებითაა შესაძლებელი.

ნინო ქავშიაია

ზიანის ანაზღაურება ხელშეკრულებიდან გასვლისას

1. თუკი პირმა ფულადი ვალდებულების შესასრულებლად აიღო სასყიდლიანი სესხი და მეორე მხარემ ვალდებულება დაარღვია (რამაც დააფუძნა ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლება), ხელშეკრულებიდან გასვლის მომენტში სესხიდან დარჩენილი გადასხდელი პროცენტი არის ზიანი, რომელიც უნდა აანაზღაუროს რესტიტუციის მოვალემ.

2. მიუღებელი სარგებლის თანხაზე არ შეიძლება იყოს გადახდევინებული პროცენტი (არ გამოიყენება სკ-ის 352 V მუხლი).

სკ-ის 405, 352, 394, 624-ე მუხლები

უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 14 მარტის გადაწყვეტილება № ას-945-895-2015

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელემ 2013 წლის 17 ივნისს სარჩელი აღძრა სასამართლოში მოპასუხის მიმართ და მოითხოვა 2008 წლის 16 მაისის უძრავი ქონების ნასყიდობის წინარე და 2010 წლის 23 თებერვლის უძრავი ქონების ნასყიდობის ხელშეკრულებების შეწყვეტა, საცხოვრებელი ფართის შესაძენად გადახდილი თანხის დაბრუნება და მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

მხარეთა შორის 2008 წლის 16 მაისს დაიდო უძრავი ქონების ნასყიდობის წინარე ხელშეკრულება, რომლითაც მოპასუხე კისრულობდა ვალდებულებას 2008 წლის დეკემბრისათვის დაესრულებინა და მოსარჩელისათვის გადაეცა საცხოვრებელი ფართი, ხელშეკრულებით შეთანხმებული პირობებით, თეთრი კარკასი. მოსარჩელემ თანხის გადახდის ვალდებულება შეასრულა 2008 წლის 16 მაისს და თანხა სრულად გადაიხადა. 2010 წლის 23 თებერვალს მხარეთა შორის დაიდო ნასყიდობის ხელშეკრულება იმავე ქონებაზე. საცხოვრებელი ბინის ექსპლუატაციაში შესვლის ვადა